

ENSIO KETTUNEN

LEVINAN MIEHET

KONEKIVÄÄRMIEHENÄ SYVÄIN TAKANA

Levinan Miehett

© 2015 Ensio Kettunen

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-330-158-0

Ensio Kettunen

Levinan Miehet

Sisältö

Lukijalle.....	9
Prologi.....	11
Matkalla Aunukseen	25
Syvärin takana Levinassa	49
Kotiutuminen kenttävartioon.....	65
Vihollisen kelirikkohyökkäys.....	87
Kanavan tukikohta.....	117
JR 9 kenttävartiot	153
Sotilaskoti oli keidas erämaassa	175
Asemasotaa Syvärin takamailla	187
Kenttävartioon tulee kevät.....	207
Kesäpäiviä Äänisen rannalla	229
Haaksin ja Hivakan tukikohdat	255
Viimeinen kevät Levinassa.....	271
Perääntyminen Syväriltä U-asemaan	291
Epilogi	341
Lähteet.....	347

Lukijalle

Tämä jatkosodan ajasta kertova kirja perustuu isäni Otto Kettusen ja muiden veteraanien kertomuksiin, sekä Oton pataljoonan päiväkirjamerkintöihin. Otto osallistui talvisotaan nostomiehenä, tehden taisteluhautoja Kuolismaan, Möhkön, Oinassalmen ja Taivallammen alueilla. Kaivamistyö jatkui keväällä ja kesällä 1940 venäläisten kaatuneiden hautaamistöissä Taivallammen ja Oinassalmen alueen metsissä.

Pääesikunta käynnisti ylimääräiset harjoitukset kesäkuun 10. päivänä 1941. Jalkaväkirykmentti 9. ensimmäinen ja toinen pataljoona muodostettiin varusmiehistä ja kolmas pataljoona Enon, Ilomantsin ja Kontiolahden reserviläisjoukoista. Ensimmäinen pataljoona siirtyi 15. kesäkuuta Koveroon, toinen pataljoona 13. kesäkuuta Sonkajaan ja kolmas pataljoona Enon ja Koveron väliseen maastoon kesäkuun puolivälissä. Kesällä 1941 rykmentin vahvuus oli noin 3 600 sotilasta.

Karjalan Armeija aloitti hyökkäyksen kohti itää heinäkuun kymmenentenä päivänä 1941. Rykmentin aloittaessa etenemisen Tohmajärveltä kohti Pälkjärveä heinäkuuisena iltapäivänä, sen hyökkäystä säästi kova ukonilma. Hyökkäys jatkui rajuna koko kesän ajan ja taistelut huipentuivat Syvärin ylitykseen loka-kuun kuudentena päivänä vuonna 1941. Syystalvella

1941 rintamalinja vakiintui linjalle Äänisjärvi - Osta – Syvärin voimalaitos - Lotinanpelto – Laatokka.

Varusmiespalvelukseen isäni astui syyskuun alussa 1941 ja hänet koulutettiin konekivääriampujaksi. Tammikuussa 1942 Otto sai siirron Aunuksen kannakselle jalkaväkirykmentti 9. konekiväärikomppaniaan, jossa hänen aseikseen määrättiin konekivääri ja panssarintorjuntakivääri. Ostan rintamalla taisteli Otto ja hänen neljä veljeään, joista yksi kaatui keväällä 1942.

Otto haavoittui syksyllä 1942 jalkaväkimiinan räjähdyksessä, mutta pystyi jatkamaan sodan loppuun saakka Levinan itäpuolella olevalla alueella. Kesällä 1943 toinen konekiväärikomppania nimettiin kahdeksanneksi komppaniaksi. Syvärin takana joukot kahakoivat vihollisen kanssa kesäkuuhun 1944 saakka ja suurhyökkäyksen alettua ne perääntyivät viivytystaisteluja käyden U-asemaan Loimolaan. Rauhanteon jälkeen joukko-osastot siirrettiin uuden rajan taakse Onkamon ja Hammaslahden välille syyskuussa 1944.

Tämä kertomus muistuttaa meitä sodan mielettömyydestä ja inhimillisistä kärsimyksistä. Kirjassa mainitut henkilöt ja tapahtumat ovat pääosin aitoja, muutamat kertomukset ovat fiktiivisiä.

Ilomantsissa 21.10.2015, Ensio Kettunen

Prologi

Aamu valkenee sumuisena ja koleana. Lehtipuista varisee lehtiä maahan jatkuvana virtana. Erämaatalo herää päivän askareisiin perinteiseen tapaan. Isäntä ja emäntä menevät aamulla varhain navettaan. Työnjako hoituu vanhan kaavan mukaan. Isäntä luo lannat lantaluukun kautta pihalle ja jakaa lehmille kuivikkeet ja heinät. Emäntä lypsää lehmät ja huolehtii maidon siivilöinnin jälkeen viileään maitohuoneeseen. Navetatöiden jälkeen isäntä virittelee tulet tuvassa olevaan hellaan ja emäntä laittaa kahvipannun liedelle.

Kahvimyllyn rohina herättää Oton tuvan perällä olevassa sängyssä. Vaatteita pukiessaan hän näkee äitinsä laittavan jauhetut kahvijauhot kahvipannuun. Pekka-isä on siirtynyt ikkunan edessä olevan pöydän ääreen ja katselee ikkunasta ulos.

– Tänään mennään poikien kanssa nostamaan viimeiset perunat navetan takana olevasta pellostä. Olen laittanut kihvelit ja perunalaatikot valmiiksi lantarataisiin. Martiskaiset ja Hattuset ovat myös luvanneet

tulla auttamaan perunatalkoissa, ilmoittaa isäntä pirtinpöydän takaa.

Otto käy nykimässä nuoremmat velipojat hereille tuvan sängyistä. Kahvipöydässä on hiiren hiljaista, kunnes Alma keskeyttää hiljaisuuden.

– Minä tuon teille evästä aamupäivällä, kun olen ensin siivonnut tuvan ja kammarin. Syökää nyt hyvin, että jaksatte nostaa perunoita. Sitä ei tiedä, vaikka tämä olisi viimeinen kerta nostaa perunoita täällä Kiukunniemessä.

– Elä sinä maalaa piruja seinälle, eivät ne vainolaiset tänne asti pääse. Meillä on hyvät rajavartijat täällä Kuolismaassa, puuttuu Pekka isäntä Alman puheeseen.

– On tuolla Liusvaarassa nähty yksinäisiä kulkijoita tänä syksynä useita eri kertoja, huomauttaa Otto.

– Meidän opettaja sanoi, että sota alakkaa tänä syksynä, heittää väliin perheen kuopus Toivo, joka käy koulua Kuolismaassa.

– Lähetään perunamaalle, jotta unohatte sovat ja sotimiset, puhisee ovensuussa uloslähtöä tekemässä oleva Pekka.

Perunamaa on navettarakennuksen takana olevan suopellon reunassa. Suon takana avautuu Itkajärven tyyni selkä. Perunat nostetaan käsin. Kaksi miestä kääntää perunat maan pinnalle talikolla ja nuoremmat lapset keräävät perunat tuohivasuihin, jotka tyhjennetään välillä lantakärryissä oleviin puulaatikkoihin.

Puolen päivän aikana pidetään ruokatauko lähellä olevan Valkkikosken rannassa olevan saunan rappusilla. Eväänä perunannostajilla on Alman aamulla paistamaa kukkoa. Nokipannukahvia keitetään joen rannassa olevalla nuotiopaikalla. Ruokatauon jälkeen jatketaan perunannostoa.

Kaunis ja aurinkoinen päivä on kallistumassa iltaan. Perunat on saatu nostettua talkoolaisten ja talon asukkaiden voimin. Lantakärryt ovat täynnä perunalaatikoita, joita siirretään parasta-aikaa talon takana mäenrinteessä olevaan maakuoppaan. Aleks Hattunen kantaa Oton kanssa perunalaatikoita matalasta maakuopan ovesta sisään.

– Kyllä teidän perunat riittävät ensi talveksi. Perunoita lienee lähes tuhat kiloa, sanoo Aleks ja sulkee maakuopan oven kiinni.

– Joko me lähetään huomenna sinne Petäjärven kämpille? kysyy Otto vieressä seisovalta Aleksilta.

– Lähetään vuan. Vieläkö se isäsi lähtöön savottaan pomoksi?

– Ei lähe. Sillä on niitä eturauhasvaivoja ollut koko kesän ajan. Ei kärsi istua, eikä nukkua kylmässä ja johan se on ollut savotoilla yli neljäkymmentä vuotta, eikö tuo yhdelle ihmiselle riittäne.

– Vieläkö se on yhtä pahatapainen kuin ennen?

– On, mutta velipoikiin kanssa päätettiin, että jos se vielä alkaa keljuilla meille, myös sidotaan se puuhun ja annamme sille selkään. On se niin monta kertaa meitä kurittanut pentuna.

– Tule aamulla tänne meille, kävellään Valkkijoen vartta Kotkajärvelle saakka. Siellä on meidän vene, jolla päästään järven toiselle puolelle, sanoo Otto kotiin lähdössä olevalle Aleksille.

Aamuhämärissä kolme miestä kävelee Valkkijoen vartta yläjuoksun suuntaan. Ilman lämpötila on laskenut yön aikana pakkasen puolelle. Maa on peittynyt valkoiseen kuuraan. Auringonnousun aikaan miehet saapuvat Kotkajärven rantaan. Rannassa tervattu vene odottaa soutajia. Veneessä on vettä, joka saa

kyytiä, kun kaksi miestä viskoo vesiä läheiseen pusikkoon. Otto asettuu soutajan paikalle. Pian vene suuntaa vastarantaa kohti ja veneen keulasta alkaa kuulua tasainen kohina. Vartin päästä venekunta saapuu järven keskellä olevan saaren ja mantereen välissä olevaan salmeen, jossa vauhtia on hiljennettävä. Salmessa on paljon kareja, joita pitää varoa. Puolen tunnin kuluttua veneen kokka kolahtaa järven takana olevan Papinkankaan rannan kiviin ja miehet hyppäävät pois veneestä.

– Myö tullaan sitten joskus syystalvella takaisin, kunhan jäät tulevat järviin. Eläkä huku kotimatalla ja varo sitten niitä salmessa olevia kiviä, huudahtaa Otto velipojalle, joka lähtee soutamaan kohti kotia.

Otto ja Aleksi kävelevät pulleat reput selässä rivakkaa tahtia kohti Aittojärveä. Miehillä on repussa eväiden lisäksi kirveet. Kummankin miehen olkapäillä keikkuu pokasahat. Järven rannasta he suuntaavat pohjoiseen Latalammen suuntaan ja parin tunnin päästä he saapuvat talon pihaan. Talo näyttää autiolta. Talonväki ei ole sinä aamuna kotona. Miehet arvailevat, ovatko Martiskaiset kalastamassa vai metsästävässä. Pienen tauon jälkeen miehet jatkavat matkaa ja saapuvat puolen tunnin kävelyrupeaman

jälkeen Petäjärven rantaan. Jokisuussa on vanha metsäyhtiön vene, jolla miehet pääsevät soutamaan järven takana olevalle Petäjärven metsäkämpälle.

Aurinko on kääntynyt läntiselle taivaalle, ennen kuin he saapuvat Petäjärven kämpän rantaan. Rannassa on pieni saunarakennus, jossa miehet käyvät savottakaudella kylpemässä kerran tai kaksi viikossa. Kämpä on rakennettu kivenheiton päähän rannasta. Kämpän vieressä on ränsistyneen näköinen tallirakennus sekä pieni vaja. Tallin yhteyteen on rakennettu ulkohuussi. Kämpän takana metsässä on vanha palstamökki, joka oli savottalaisten käytössä muutamaa vuotta aiemmin, ennen uuden kämpän valmistumista. Kämpän piha on aution näköinen, sillä kämppää käytetään vain talvisavotan aikana. Kesäisin se on tyhjillään ja sitä käyttävät satunnaiset marjastajat.

– *Taijamme olla ensimmäisiä savottalaisia tänä syksynä*, huudahtaa pihaan viimeisenä saapunut Aleksi Otolle.

– *Ajomiehet tulevat hevosten kanssa vasta viikon päästä*, vastaa kämpän ovea aukaisemassa oleva Otto. Ovi aukeaa naristen. Kämpän sisältä tulee miehiä vastaa ummehtunut tuoksu.

Tammikuussa 1942 konekiväärimiehiksi koulutetut Ilomantsin itäkylien miehet Otto, Aleks, Hannes ja Onni matkaavat Syvärin taakse Levinan kylään. Nuoret miehet sijoitetaan jalkaväkirykmentti yhdeksän, toisen komppanian konekiväärikomppaniaan. Heidän arkeensa kuuluu etulinjan vartiointi, kenttävarustelutyöt, vihollisen hyökkäysten torjuntatehtävät ja lähipartiointi.

Otto haavoittuu ensimmäisen sotavuoden aikana, mutta pystyy palvelemaan konekiväärimiehenä sodan loppuun saakka. Kesällä 1943 toinen konekiväärikomppania muuttuu kahdeksanneksi komppaniaksi. Perääntymistaisteluissa konekiväärimiehet ovat viimeisenä joukko-osastona hidastamassa päälleikävän vihollisen etenemistä.

Miesten palatessa syksyllä 1944 Ilomantsiin, ovat entiset kotikonnut jääneet rajan taa. Elämä aloitetaan asumalla ensin toisten nurkissa. Seuraavana talvena miehet rakentavat uusia kotejaan Ilomantsin korpimaille. Ensimmäisinä vuosina työtahti on kova ja perheen lapset saavat kokea isien sota-ajan kokemukset omassa elämässään monin eri tavoin.

